

Lindqvist, P & Nordänger, U-K. (år). "Lost in translation?" Om relationen mellan lärares praktiska kunnande och professionella språk. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2007, årgång 12 nr 3 , s. 177-193.

Ylva Larsson

Pedagogiska institutionen
Umeå Universitet
Kunskapsbildning i Pedagogik
Kursansvarig lärare: Gun Berglund
HT 2009

Passionen finns i skolan, därför stannar lärarna kvar i sitt yrke. Slutsatsen är lätt att dra vid läsning av "Lost in translation?" Om relationen mellan lärares praktiska kunnande och professionella språk, av Per Lindqvist och Ulla Karin Nordänger. Dock är passionen inte av samma slag som i filmen med samma namn. I studien beskrivs den som att nå fram och se små stjärnor tändas i barnens ögon.

Det är jakten på ett exakt språk för att beskriva hur det går till att tända stjärnorna studien avser. Författarna söker ett lärarnas yrkesspråk, men finner inget. Det närmaste de kommer är ett sätt att uttrycka sig, med metaforer.

Huvudfrågan är om lärares praktiska kunnande kan formuleras verbalt och i så fall hur. Därutöver frågar sig författarna om lärares praktiska kunnande kan överföras till nya yrkesgenerationer "och lyftas ut över lärarutbildningens magiska gränser, det vill säga över den ständigt uppmärksammade klyftan mellan akademi och verksamhetsfält".

Syftet med artikeln är att "visa på möjliga broar mellan lärares person- och kontextbundna praktiska kunnande och en presumtiv generell lärarkunskap". Via frågeställningen om lärares praktiska kunnande kan formuleras och överföras når författarna resultatet att formulera är svårt men överföra låter sig göras. Broarna är metaforer och praktiskt arbete.

Min främsta kritik mot studien är att den inte visar att metaforerna lämnar något tydligt avtryck hos eleverna. Det är här bara lärarnas egna upplevelser av att de får en relation till eleverna som beskrivs. Sannolikt är meningen inte att undersöka mer än den delen av relationen, men i en kommunikation finns både sändare och mottagare, och det kunde givit mer tyngd åt resultaten om även mottagarsidans upplevelse av relationen redovisats.

Två forskningsprojekt utgör den empiriska grunden för studien. Det ena är så kallade life stories från 25 huvudsakligen ämneslärare i den svenska grundskolan. Det andra projektet pågick fortfarande när artikeln skrevs, och innefattade 16 lärare från samtliga stadier. Dels skedde undersökningen med dem via samtal med hjälp av e-delphimetoden (som närmast innebär en gruppundersökning på distans, där deltagarna inte influerar varandra), dels i så kallade dialogseminarier och dels i samtal om videofilmade vardagssituationer. Insamlingen av material har ägt rum under fem år.

Författarna inleder med en grundlig genomgång av vad forskningen anser ligger i beteckningarna kunnande och erfarenhet. "En liten mängd teoretiska studier adderade med en betydligt större mängd praktiska erfarenheter skulle (...) resultera i en bra lärare" är konklusionen av hur kunnande och erfarenhet gestaltar sig hos lärare. Fler sådana genomgångar följer i artikeln, knutna till de resultat som redovisas.

En uppenbar fascination för innehållet genomsyrar författarnas redovisningar av det empiriska materialet. Detta går så långt som till gränsen eller över denna, för en beundran och passion för yrket som är föremålet för studien, och får mig som läsare att undra över hur mycket av författarnas egen vilja till ett resultat, som i sin tur kan resultera i anslag för ytterligare forskning, som medvetet eller omedvetet speglas i studien. "Och när vi ser att vi faktiskt förstår, att vi förstår så att huden knotttrar sig,

kan vi inte annat än ifrågasätta talet om lärares avsaknad av yrkesspråk."

Detta skulle kunna vara kritisk teori i sin prydno, skyld i känslsamhet, men jag tror ändå inte att författarna har en subversiv mening med sin studie. Snarare är det hermeneutiken som blivit deras metod. Konsekvent från den öppna ontologin, den uttolkande epistemologin och till hermeneutikens strävan att nå bakom det sagda löper den röda tråden av vetenskaplig skala genom studien.

Med betoningen på den mänskliga idén, dito föreställningar och upplevelser ligger ontologin närmast idealismen. Epistemologin följer logiskt rationalismen; kunskap skapas av upplevelser och tolkningar, forskaren är färgad av förståelse och förförståelse och skapar kunskap om mänskliga föreställningar, idéer och uppfattningar om verkligheten, berättelserna är mångfaldiga men varken de eller citaten ur skönlitteraturen diskuterar någon generell sanning. Den teoriförankrade tolkningen av intervjuerna summerar till den hermeneutiska metodologin.

I denna klara logik framstår det som märkligt att sambanden kan rubriceras som både induktiva och deduktiva. Induktiva, för att studien genererar hypotesen av metaforer som ett viktigt instrument, samt att lärarkunskapen inte går att formulera som generell kunskap av påståendekaraktär, utan får ske som en medveten reflektion för dem som inte är hemma i praktiken, närmast lärarstudenterna. Deduktiva, därför att det är med tänkande och logiska slutsatser som hypotesen prövas.

Hypotesen genereras genom att pröva bakomliggande faktorer mot tidigare arbeten. Med religionsfilosofen Martin Bubers teori om Jag–Du och Jag–Det-relationer tar sig studien fram till att det finns insikter som inte kan systematiseras eller enkelt delas med andra. Snarare än att ge kunskap kan de insikterna lösa upp beprövade sammanhang, hota säkerheten och ge fler frågor än svar. Att ha de insikterna låter som en sund förutsättning för att klara varje yrke där situationer kan uppstå som inte finns beskrivna under utbildningen till yrket ifråga, men här drar författarna en överraskande slutsats. I stället för att beskriva det som en styrka varnar de för att insikterna kan rasera de samlade erfarenheterna. Ett ständigt tillstånd av insikt skulle vara direkt skadligt, på vilket sätt nämns inte.

Tankeväckande är dock ögonblicksbilden av att vara mitt i arbetet som ställs mot antagandet att nyckfulla impulser inte ger den kvalitativa nivån av att aktivt göra eller pröva som ger före- och efterperspektiv mellan handling och verkan. Här genereras slutsatsen att om ögonblickets bild ändå är en grundläggande mening för lärarna innehåller den potentiellt en källa till lärande. Det magiska momentet av speciell relation till eleverna återkommer genomgående i materialet, och anses vara kärnan i lärarens arbete. Här går författarna stick i stäv med annan forskning, som avfärdat ögonblicken som tillfälligheter. Författarna vänder nu på resonemanget och betraktar det "till synes passiva och därmed också betydelselösa erfandet som i grunden aktivt och betydelsefullt".

Det är när de prövar att överföra ögonblickets relation till generell kunskap "av påståendekaraktär" som de – vägen över konstnärernas förmåga att frysa moment i bilder – kommer fram till bilderna i det målande språket, metaforerna. I sina utsagor använder de intervjuade lärarna metaforer i hög grad. Studien ger en genomgående belysning av vad en metafor är.

Författarnas sätt att ställa retoriska frågor genom hela studien kan tyckas överdrivet pedagogiskt eller som en metod att redovisa hur man gått tillväga för att dra slutsatser. Studien andas stundtals närmast samtalston, och författarna räds inte att visa egen förtjusning eller att lätta läsningen med citat ur den skönlitterära världen. Torgny Lindgrens Pölsan står modell för hur man inte kan berätta för någon hur man gör pölsa, göra pölsa måste upplevas; "det finns en gräns för vad bokstäver kan säga!"

Avslutande i studien avhandlas drömmen om det exakta språket, och författarna kommer fram till att även inom yrken där det finns ett språk med yrkesexakta beteckningar föredrar personalen att tala i mer vardagliga termer. För att utveckla ett praktiskt kunnande behöver de erfarna yrkesmänniskorna inte problematisera och reflektera, det får stå för studenterna. Dessa har alltså inte så mycket mer än år av praktik att genomgå för att nå yrkets kärna, men detta poängterar inte författarna särskilt klart. Det kunde varit intressant att veta hur länge de intervjuade lärarna varit i yrket och hur snabbt det ansett sig nå till yrkets kärna.

Bortsett från den mindre vällovande kritik jag framfört har författarna i mitt tycke slutfört det se satt sig att granska. De har använt ett väldokumenterat material av såväl intervjuer som tidigare forskning, men eftersom jag inte har närmare kännedom om den vetenskapliga topografin i detta fält kan jag inte avgöra vad som redan gjorts på området. Ett litet svenskafel har noterats i studiens 17 sidor.

Lindqvists och Nordängers "Lost in translation?" Om relationen mellan lärares praktiska kunnande och professionella språk kan tjäna som både upplysning och inspiration för såväl yrkeskategorin den avhandlar som alla som är intresserade av hur kommunikation och kunskaper uppfattas och bearbetas, antingen det gäller teori eller praktik, stjärnor eller pölsa.